

Érzékeny könnyek közt búcsúzott lengyel barátaitól — legérzékenyebben persze a szerelmes, kövérkés Sieniawska hercegnőtől —, felült egy szekérre, hárra szolgál lovagolt a szekér mellett, kétszáz gyalogos, meg ötven lovas, fegyvertelen, visszazegezett kaszákkal, baltákkal, bunkókkal felfegyverzett, bandákba verődött jobbágy csörtetett körülötte a hegyek oldalában, át a Beszkideken, a nemes magyar nemzet ősi szabadságának kivívására.

*

Itt végződött a jellem fölépülése, itt és így kezdődött a kurucok nyolc évig tartó háborúja. A jellem igenis most már végleges: a nyolcesztendőös küzdelem, majd a számkivetetés keserűséges esztendei ezt a most már nem változó, elveihez, eszméihez konokul és következetesen ragaszkodó, soha többé meg nem változó hűséges és igaz jellemet mutatja fel — de ez már a történettudomány dolga.

Végül is mi legyen szobrával, amelyet e dolgozat elején szemrevételeztünk? Most már, azt hiszem, világos, mi az, amiért nem tetszik nekem. Ez hiányzik belőle; a végső elhatározásnak, a döntésnek az igazi és valós pátosza; az, ahogy Rákóczi a nép karjaiba veti magát, leteszi a hűségesküjét, és ahogy ezt az esküjét élete utolsó percéig, történelmünkben fejedelmektől soha nem tapasztalt módon megtartja. De hát elmondhatja-e ezt egy szobor? Talán akad majd egy hivatott lángelme, aki kőben, bronzban meg tudja ezt fogalmazni. Addig is nézzük, szemléljük s ha úgy tetszik, dicsérjük is a szobrot, mert emlékeztet valakire, kinek emlékére és neve hallatára — Petőfivel szólván — „lángolunk és sírva fakadunk”.

A MÉLTÓSÁGOS FEJEDELEM
FELSŐ-VADASZI

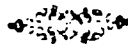
RAKOCZI FERENCZ,
Kegyelmes Urunk által:
Nemzetünknek s' édes Hazánk-
nak a' Német Nemzet kegyetlen Ural-
kodása alatt lett, hallatlan meg-nyomo-
rítatásárúl, maga Méltóságos Sze-
mélyének nagy méltatlan
ízenvedeserül,

És

Az *Auszriai* Ház erőszakoskodása
alól való fel szabadulásért fogott Ma-
gyar fegyvernek artatlanságárúl, az
egész Keresztýén Világnak
eleibe adatott

MANIFESTUM.
KÖZ TUDOMÁNY TETEL.

Ily elöben Deák, mostan pedig Magyar
Nyelveen, újjonnan közönségesje
léteert.

Nyoms. 1704. Eszsend.

II. Rákóczi Ferencz manifestumának
előlapja 1704.